

ській – 12,8%, Луганській – 10,7%, Донецькій – 7,3%, Запорізькій – 4,9% та Херсонській – 5,2%.

У зоні Лісостепу під сівбу сорго відведено 26% площ, основні виробники розміщені в Черкаській – 40,8%, Харківській – 18,7%, Київській – 16,6% та Полтавській – 11,8% областях.

У зоні Полісся культурою сорго зайнято лише 6% посівних площ, основні виробники (84,6%) розміщені в Житомирській області.

Для підтримки продовольчої безпеки в умовах зміни клімату, отримання стабільних і якісних урожаїв за складних агрокліматичних умов, доцільно спрямувати зусилля на вирощування культур, які мають потенціал альтернативного ресурсу для основних продуктів харчування. Сорго звичайне (двокольорове) наразі є перспективною та економічно вигідною для нашої країни культурою багатобічного використання, становить особливий інтерес для районів України з недостатнім зволоженням. Потенціал сорго, як альтернативного основного продукту харчування пояснюється його високою харчовою цінністю, здатністю добре рости на маргінальних землях зі збереженням високої продуктивності, це важливий елемент продовольчої безпеки завдяки своїй здатності забезпечувати стабільний врожай за мінімальних ресурсів. Його використання як основного джерела харчування або корму для тварин сприяє підвищенню продовольчої доступності і зменшення залежності від імпортованих продуктів.

Бобось І. М.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна
e-mail: irinabobos@ukr.net*

НАСІННЄВА ЗДАТНІСТЬ СОРТІВ ВІГНИ СПАРЖЕВОЇ

Однією з перспективних малопоширених бобових видів є вігна спаржева. В Україні є всі необхідні ґрунтово-кліматичні умови для вирощування вігни спаржевої. Серед важливих технологічних прийомів, за яких можливо отримати високу продуктивність бобів-лопаток культури є оптимальна густина рослин. Тому вплив оптимізації густоти кущових сортів вігни спаржевої на продуктивність бобів-лопаток й насіння культури є актуальним питанням для виробників с.-г. продукції, які цікавляться розширенням овочевого різноманіття для споживання продукції у свіжому й переробленому вигляді.

Впродовж 2008–2010 рр. на кафедрі овочівництва і закритого ґрунту НУБіП України вперше в північному Лісостепу вивчені й оцінені сортозразки вігни та проведено порівняльну оцінку за морфологічними ознаками, скоростиглістю та продуктивністю бобів-лопаток й насіння. Виділено цінний вихідний матеріал вігни спаржевої, який використали в селекційній роботі та було створено перший кущовий сорт вігни 'Ка-

федральна, який з 2024 р. занесено до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Саме сорт 'Кафедральна' і був включений в дослідження оптимізації густоти рослин культури, що обумовлює актуальність теми та доцільність дослідження.

Дослідження проводили впродовж 2014–2016 рр. на колекційних ділянках кафедри овочівництва і закритого ґрунту в НЛ «Плодоовочевий сад» НУБіП України, який розміщений у північній частині Лісостепу України на дерново-середньоопідзолених ґрунтах. Досліди з вивчення густоти рослин для формування бобів-лопаток вігни спаржевої були закладені за схемою: 70×10 (143 тис. шт./га), 70×25 (57 тис. шт./га), 70×40 (36 тис. шт./га), 70×50 см (29 тис. шт./га). Густоту рослин вивчали на сортах кущової вігни 'Кафедральна' (Україна) та 'У-Тя-Контоу' (Китай). Площу живлення рослин досліджували відповідно до методики двофакторних дослідів. За контроль взято схему 70×25 см та китайський сорт 'У-Тя-Контоу', отриманий з Національного центру генетичних ресурсів України, який за попередніми даними виділився серед вихідного матеріалу кущової вігни. Повторність – триразова з рендомізацією. Облікова площа ділянки становила 5 м².

Насіння досліджуваних сортів за варіантами висівали одночасно 27.04.2014 р., 27.04.2015 р. та 27.04.2016 р. Догляд за рослинами полягав у систематичних розпушуваннях, боротьбі з бур'янами, хворобами та шкідниками. В усіх дослідах проводили фенологічні спостереження, біометричні вимірювання рослин, облік врожаю, біохімічні аналізи, ентомологічні обстеження на пошкодження посівів шкідниками та фітопатологічні обліки на ураження рослин хворобами.

Збирання врожаю бобів у технічній стиглості проводили щотижня на всіх варіантах досліду одночасно. Збір врожаю бобів у біологічній стиглості проводили з 20 до 29 вересня. За роки досліджень у 2016 р. високі температури та суха погода в серпні-вересні сприяли доброму досягненню насіння в умовах Київської області, що вплинуло на високу якість насіння. Під час збирання врожаю визначали кількість та масу бобів на рослині, довжину бобу та кількість насінин в одному бобі. Одночасно з обліком урожаю з усіх сортів за варіантами відбирали середній зразок, за яким визначали масу 1000 насінин.

Досліджено, що густота рослин 143 тис. шт./га виявилася найбільш сприятливою для росту і розвитку рослин, при якій склалися сприятливі умови, які позитивно вплинули на господарсько-цінні показники вігни спаржевої. За цієї густоти рослини мали меншу висоту рослин, на яких формувалася менша кількість бобів, однак з більшою довжиною та кількістю насінин у них. Це сприяло збільшенню насінневої продуктивності сортів вігни порівняно з контролем. До того ж у сортів із розрідженістю посівів збільшується кількість бобів на рослині, з меншою довжиною бобів та кількістю насінин у бобі, що впливало на нижчу врожайність сухого насіння порівняно з загущеними посівами.

У сортів вігни спаржевої довжина нижнього бобу залежала від схеми сівби і більшою була за густоти рослин 143 тис. шт./га та становила в сорту 'У-Тя-Контоу' 26,2 см, 'Кафедральна' – 26,5 см, що на 1,7–2,0 см більше порівняно з контролем. Проте, за продуктивністю стиглого насіння однієї рослини відзначились варіанти з розрідженими посівами (29–57 тис./га), за яких отримано більш виповнене насіння у бобі. Залежно від густоти рослин крайні значення ознаки за кількістю насінин у бобі на рослині становили в сорту 'У-Тя-Контоу' 8,3–9,4 шт., 'Кафедральна' – 8,7–10,0 шт.

Встановлено, що вігна спаржева формувала більшу кількість бобів на рослині в сортів за найменшої густоти рослин 29 тис. шт./га – 18,3–18,5 шт. Однак вищу насінневу здатність отримано за більшої густоти рослин (143 тис. шт./га). Це зумовлюється більшою кількістю насінин у бобах, яка становила в сортів 9,4–10,0 шт., що на 0,4–0,7 шт. більше порівняно з контролем.

За густоти рослин 143 тис. шт./га продуктивність рослин становила в сорту 'У-Тя-Контоу' 17,3 г, 'Кафедральна' – 18,5 г, що на 11,8–12,7 г менше порівняно з контролем. Разом з тим за цієї густоти отримано найменш виповнене насіння масою 1000 насінин, відповідно 190 та 182 г. Однак загушення (143 тис. шт./га) вплинуло на вищу урожайність стиглого насіння, яке становило в сорту 'У-Тя-Контоу' 2,5 т/га, 'Кафедральна' – 2,6 т/га, що на 0,8–0,9 т/га більше порівняно з контролем. Причому за фактором В встановлена суттєва різниця за варіантами між всіма ознаками, які вивчали за насінневою продуктивністю.

Визначальною особливістю вігни спаржевої є те, що боби на рослині неодноразово достигали. Маса 1000 насінин за різної густоти рослин становила в сорту 'У-Тя-Контоу' від 190 до 209 г, у сорту 'Кафедральна' – від 182 до 196 г. Із більшим загушенням насіння формується дрібніше в сортів, масою 1000 насінин 182–190 г, що на 4–8 г менше порівняно з контролем.

Одночасно сорти формували велику кількість бобів на рослині на контрольному варіанті (57 тис. шт./га), але за цієї густоти у виду відмічено коротші боби та формувалося більше насіння масою 1000 насінин 186–198 г, що впливало на насінневу продуктивність, яка становила в сортів 30,0–30,3 г з рослини.

Продуктивність стиглого насіння з рослини вплинуло на його урожайність, яка на контролі становила в сортів 1,7 т/га. Причому в сорту 'Кафедральна' відмічено вищу продуктивність стиглого насіння за рахунок більшої кількості насінин у бобі (9,3 шт.) та більшої кількості бобів, які формувалися на рослині (17,5 шт). Водночас сорт характеризувався меншою масою 1000 насінин, яка становила за вищезгаданої густоти рослин для сорту 186 г, тоді як у сорту 'У-Тя-Контоу' – 198 г.

Рослини кущових сортів вігни спаржевої мали широкий діапазон мінливості за морфологічними і господарсько-цінними ознаками, що впливало на їхню насінневу продуктивність. Високою продуктивністю

сухого насіння відзначилися сорти 'У-Тя-Контоу' та 'Кафедральна' за густоти рослин 29 тис. шт./га з масою 1000 насінин 196–209 г. Одночасно загушення рослин впливало на вищу урожайність стиглого насіння, яка більшою виявлена за густоти 143 тис. шт./га і становила для сортів 'У-Тя-Контоу' 2,5 т/га, 'Кафедральна' 2,6 т/га з масою 1000 насінин 182–190 г.

Коляденко С. С., Сиплива Н. О., Гайдай А. О.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

e-mail: skolyadenko@ukr.net

АСОРТИМЕНТ *CUCURBITA PEPO* VAR. *GIRAUMONTIA* FILOV ПРИДАТНИЙ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ: СОРТОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ

Cucurbita pepo var. *giraumontia* Filov – є кущовим різновидом твердошкурного гарбуза і належить до родини Гарбузові. Це овоч із довгастими плодами жовтого, зеленого, білого або чорно-зеленого кольору з ніжною м'якоттю, який вживають у їжу в сирому, смаженому, тушкованому, маринованому і консервованому вигляді. За кількістю корисних властивостей, кабачок можна порівняти з огірком або зеленим листовим салатом. У кабачках міститься велика кількість мінеральних солей, які надзвичайно важливі для підтримання хорошого обміну речовин в організмі. До його складу входять солі фосфору, калію, кальцію та магнію, а також невелика кількість заліза, натрію та сірки. Присутність у кабачках вітаміну С, каротину, вітамінів В1, В2 та ніотинової кислоти характеризують цей овоч виключно з позитивного, для здоров'я людини, боку та демонструють безсумнівну користь кабачків. Розповсюдженість даної культури спричинена дієтичними властивостями та національними особливостями харчування. Особливу увагу слід приділити саме рослинам, що широко культивуються та використовуються у народній медицині та сільському господарстві і мають багату сировинну базу. Кабачок використовуються у народній медицині з лікувальною метою, а також у різних галузях промисловості та народному господарстві.

Метою наших досліджень було проаналізувати та узагальнити сучасний асортимент кабачка, придатний для вирощування в різних ґрунтово-кліматичних зонах України. Визначити сортові особливості кабачка та їх продуктивність.

Аналіз Реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі–Реєстр сортів) показав, що асортимент *Cucurbita pepo* var. *giraumontia* Filov, придатний для комерційного використання нараховує 74 сорти. Серед яких 14 (18,9%) є сортами вітчизняної селекції, таких провідних наукових установ, як Інститут південного овочівництва і баштанництва, Південна державна сільськогосподарська дослідна станція